

Annelerin Emzirmeye İlişkin Instagram’da Paylaştıkları Görsellerin Heteronormatif Cinsiyet Kalıpları Açısından Değerlendirilmesi

Evaluation of the Visuals Shared By Mothers on Instagram About Breastfeeding from the Point of Heteronormative Gender Patterns

Meral Timurturkan*

Özet: Bir taraftan bebek besleme pratiği, diğer taraftan toplumun ahlâki normlarının merkezinde yer alan bir davranış olarak görülen emzirme, kadının bedenine ilişkin deneyimini şekillendirmektedir. Kültürel bağlamda, “iyi, veya “yeterli” anne olmanın önemli bir ön koşulu olarak, halk sağlığı tartışmalarında merkezî bir yerde olan ve tıbbi bir gereklilik olarak sunulan emzirme, kamusal mekânlarda kullanımında tabusal bir konu olarak görülmektedir. Özellikle, kadın memesinin çoğu kültürde cinsel bölge olarak tanımlanarak erotize edilmesi emzirmeyi gözden uzak yapılması gereken bir meseleye dönüştürmektedir. Gözden uzak tutulan ve kamusal mekânlardan dışlanan emzirmeye karşı geliştirilen farklı aktivist eylem pratikleri, kadınların ataerkil ideolojinin dayattığı bedensel normlara ve emzirmenin ahlâki olarak yargılanmasına karşı bir hareketi temsil etmektedir. Bunlardan biri de son dönemde yeni ilişki biçimlerine ve aktivist yöntemlere mekânsal bir imkân tanıyan sosyal medyada annelerin emzirirken fotoğraflarını paylaşmasıdır. Bu çalışmanın amacı, emzirme fotoğraflarını Instagram’da paylaşan “emzirmenin yeri yok akımının” emzirmeye ilişkin var olan tabulara ve toplumsal beklentilere yönelik bir direneme stratejisi olarak okunup okunmayacağına ve söz konusu paylaşımlara yapılan yorumların hangi ideolojik formları içerdiğine yönelik bir söylem analizi yapmaktır. Yapılan paylaşımlar bir yandan bedene karşı var olan ön yargılara, kadınlık kimliği üzerinden yaratılan ahlaki baskıya karşı bir direnme stratejisini oluşturmakta, öte yandan heteronormatif düzenin yarattığı ve kadınlık kimliğini annelik kimliği üzerinden kutsayan / işlevsel kılan düşünceye karşı bir pazarlık stratejisini de ifade etmektedir. Yorumların analizi ise hem kız kardeşliğin yeni bir formunu hem de destekleyenler/karşı duranlar bağlamında annelik savaşlarının ideolojik temelini görmemize olanak sağlamaktadır.

Anahtar Kavramlar: Emzirme, Annelik, Beden, Sosyal Medya, Instagram, Emzirme Hakkı, Toplumsal Cinsiyet

Abstract: Breastfeeding is seen as a baby feeding practice which shapes the experience regarding women’s bodies, and it is also seen as a behaviour which is at the centre of society’s moral norms. Although, it is an

* Dr. Öğr. Üyesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü,
mtimurturkan@mehmetakif.edu.tr,
ORCID: 0000-0002-1505-5544

important precondition of being a “good, “sufficient” mother in cultural contexts, at the centre of public health discussions and presented as a medical necessity, breastfeeding in public places is still evaluated as a taboo. Especially the fact that woman’s breast is eroticized in many cultures -by defining it as a sexual zone- transforms breastfeeding into an issue which should be done out of sight. Different activist actional practices generated against breastfeeding, which is done out of sight and excluded from public places, symbolize an action of women against bodily norms imposed by patriarchal ideology and judgement of breastfeeding as something moral. One of these is that mothers share their photos while breastfeeding on social media which provides a new way of relationships and activist methods recently. In this context, the aim of this study is to make a discourse analysis on whether the movement of “breastfeeding has no place” where breastfeeding photos shared on Instagram can be interpreted as a resistance strategy against existing taboos and social expectations about breastfeeding or not, and also to make a discourse analysis on what ideological forms the comments made for these photos contain. On the one hand, these shares generate a resistance strategy against prejudices towards body and moral pressure created through womanhood identity, on the other hand it expresses a bargaining strategy against a thought, created by heteronormative process, and that blesses/functionalizes womanhood identity through motherhood identity. Analysis of the comments allowed us to see both a new form of sisterhood and an ideological basis of motherhood wars in the contexts of supporters/opponents.

Keywords: Breastfeeding, Motherhood, Body, Social Media, Instagram, Right of Breastfeeding, Gender

Giriş

Bedenin toplumsal ve kültürel bağlamda hangi anlamları içerdiği, toplumsal cinsiyete ilişkin yürütülecek bir çalışmada nerede konumlanacağı tartışmalı bir konudur. Çünkü normatif düzen içinde bedende cisimleşen metaforlar, kurgular ve beklentiler sadece kadınların konumunu belirlemekle kalmaz, aynı zamanda yaşam döngüsü içinde kadın bedenine özgü tüm süreç ve davranışların sınırlarını da belirler. Annelik ve emzirme bu bağlamda ele alınan, toplumsal, politik, dinî, ahlaki ve kültürel söylemin merkezi düzenleme unsuru olan, bedenin sınırlarını tartışmalı kılan önemli durumlar ve süreçlerdir. Özellikle emzirme ve kadın memesine ilişkin yürütülen tartışmalar, ataerkilliğin kültürel tezahürlerinin gündelik hayat pratiklerine nasıl yansıdığını bize göstererek kadın bedenine yönelik siyasal ve toplumsal tahakküm ilişkilerini anlamamıza olanak tanır.

Düşünce tarihi içinde ve farklı kültürlerde kadın memesine ilişkin tasvirler, paradoksal bir şekilde kurgulanarak hem iyi, hem de kötü olanı temsil etmiştir. Özellikle kadının annelik miti üzerinden kutsallaştırılan toplumsal söylem ve ona eşlik eden politik ve dinî söylem bir yandan memeyi hayatın kaynağı olarak tanımlarken, öte yandan farklı söylemler aracılığıyla baştan çıkarıcı olarak da kodlamıştır. Besleyen, büyüten, cinselliğin ve baştan çıkarıcılığın kaynağı olan

meme, iki farklı kutupta yer alan ve kadınların annelik/emzirme deneyimi üzerinden etkili olan söylemlerdir. “İyi” ve “makbul” kadın olmanın ölçütlerini annelik rolü üzerinden kodlayan ataerkil değerler, “iyi” annenin de sınırlarını çizmekte ve emziren/besleyen anneyi idealize etmektedir. Kadının memelerine ve emzirmeye ilişkin bu farklı bakış açıları göz önünde bulundurulduğunda paradoksal bir durum da ortaya çıkmaktadır: Bir yandan anne sütünü yücelten ve emzirmeyi teşvik eden söylemler, öte yandan kamusal alanda emzirmeye ilişkin oluşturulan tabu ve önlemler, kadın bedenini, annelik deneyimini ve dolayısıyla memeye ilişkin temsilleri yeniden şekillendiren çelişkili ve çatışmalı söylemlerdir. Emzirmeye ilişkin halk sağlığı söylemlerine, emzirmenin tıbbi gerekliliklerinin ortaya konulmasına ve “iyi” anne olmanın en temel şartlarından biri olarak gösterilmesine rağmen kamusal mekânlarda açık bir şekilde bebeklerin emzirilmesi tabusal bir eylem olarak görülmektedir. Kadın memelerinin tarihsel süreç içinde değişen anlamı ve özellikle cinsel bir obje olarak ataerkil ve kapitalist ideoloji tarafından inşa edilmesi, emzirmenin kamusal alanlarda tabulaştırılmasına neden olarak onu gözden uzakta yapılması gereken bir eyleme dönüştürmektedir.

Kadınlar tarafından başlatılan farklı eylemsel pratikler, bu tabuların ve ahlaki çelişkilerin sorgulanmasını sağlayarak, bedeni hem performatif, hem de ataerkil kültüre karşı direniş stratejilerinin üretildiği bir alana dönüştürmektedir. Örneğin kamuya açık yerlerde (parkta, AVM’lerde, sokaklarda, tiyatrodan) dünyanın farklı bölgelerinde toplu emzirme eylemleri gerçekleştirilmiştir. Bu kolektif eylemler, bir yandan emzirme savunuculuğunun aktivist temelini desteklerken, öte yandan kadın bedenine yönelik var olan ön yargılara karşı geliştirilen bir hareketi de ifade etmektedir. Yeni medyanın toplumsal yaşama nüfuz edici gücünün fark edilmesi ile birlikte eylem ve pratikler de dönüşüme uğramış, sosyal medyada başlayan çeşitli farkındalık eylemleri dikkate değer bir konu hâline gelmiştir. Bunlardan biri de “emzirmek normaldir?”, “emzirmek haktır”, “brelfie” gibi çeşitli etiketler aracılığıyla annelerin çektikleri emzirme fotoğraflarının Instagram’ adlı sosyal mecrada kamuya açık bir şekilde paylaşmalarıdır. Özellikle

¹ 2010 Yılında başlangıçta İOS için ücretsiz fotoğraf düzenleme amacı ile kurulan Instagram, daha sonra büyüyerek yaygın kullanılan bir sosyal medya servisine dönüştü. Fotoğraf ve video paylaşma uygulaması olarak kullanılan Instagram 2011 yılında yılın en iyi mobil uygulaması ödülünü kazanmış ve aynı yıl hashtag yani etiket (#) özelliğini geliştirerek kullanıcıların sadece arkadaş listelerinde yer alanlarla değil, aynı zamanda geniş bir kullanıcı ağı ile paylaşımına ve etkileşime girme olanağı tanımıştır. Kullanıcılarının aynı anda Twitter, Facebook, Flickr ve Tumblr’de de fotoğraflarını paylaşma imkânı bulunan ve günümüzde canlı yayım, hikâye paylaşımı gibi özellikler eklenen Instagram’ın 1 milyarı aşan kullanıcısıyla en büyük etkileşim, katılım ve paylaşım dayalı sosyal ağ olduğu ifade edilmektedir (<https://www.brandingturkiye.com/instagram-tarihi-instagram-nedir-nasil-kullanilir-ne-ise-varar/> E.T. 12 Mayıs 2020).

yeni medyanın günlük yaşamımızdaki görünmezliği, normalleşmesi ve yaygınlığı, farklı kimlikler, eylemler üzerindeki rollerini ve etkilerini sorgulamayı bu bağlamda önemli kılmaktadır.

Emzirmenin utanılması, sakınılması gereken bir durum olduğu yönündeki egemen bakış açılarına meydan okuyan bu eylem pratiğinin, sosyal medyada nasıl yer aldığı ve aynı zamanda sosyal medya kullanıcıları tarafından nasıl yorumlandığı bu çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Yapılan paylaşımların analizinin, kadın bedenine, anneliğe ve özellikle emzirme pratiğine yüklenen kültürel ve sosyal anlamları tartışmamıza katkı sunacağı düşünülmektedir. Konuya ilişkin yapılan çalışmalar, farklı ülkelerde yaşayan annelerin emzirme deneyimini nasıl müzakere ettiğini ve kamuya açık yerlerde emzirmeye ilişkin var olan tutum ve ön yargıları anlamamıza olanak tanımıştır (Sheehan et al. 2019; Amir, 2014; Barlett, 2005, De Waal, 2016; Bock et al. 2019, Locatelli, 2017). Kadın bedenine ve emzirmeye ilişkin kültürler arası farklılıklar göz önünde bulundurularak Türkiye özelinde yapılacak bir çalışmanın alana katkı sunacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, emzirirken fotoğraflarını sosyal medyada paylaşan annelerin başlattığı “*emzirmenin yeri yok akımının*” emzirmeye ilişkin var olan tabulara ve toplumsal beklentilere yönelik bir direnme stratejisi olarak okunup okunmayacağına ve söz konusu paylaşımlara yapılan yorumların heteronormatif cinsiyet kalıpları bakımından değerlendirmesine yönelik söylem analizi ile konuyu derinlemesine tartışmaktır.

Memenin Değişen Kültürel Formları

Beden, insanın içinde bulunduğu kültürel ve toplumsal süreçlerin yansıdığı en önemli mecralardan biridir. Nitekim verili, doğal beden algısının tam karşısında yer alan bu görüş, bedenlerimize ilişkin yapılacak sosyokültürel analiz için önemli bir başlangıç noktasını oluşturmaktadır. User'in (2010: 134) belirttiği gibi bedenin doğasına ilişkin yapılan her yorum ve söylem, toplumsal yapıdan, dilden ve o dile kaynaklık eden kültürden bağımsız düşünülemez. Beden doğal, verili ve bireye ait bir kabuk olmanın ötesine geçerek özellikle toplumsal deneyimin ve kolektif normun kesiştiği bir alanda yer alır (Corbin vd., 2008: 9). Bedene ilişkin kültürel ve öznel deneyimler, toplumsal cinsiyet, sınıf, etnisite ve ırk gibi çok farklı toplumsal ilişki biçimlerine ve etkenlere göre değişmektedir. Özellikle bedenin cinsiyetli hâllerine ilişkin yapılacak bir analiz; dilin, kültürün, toplumsal yapının ve öznel deneyimin birbiri ile nasıl çatıştığını ve bu bedenlerin farklı bölümlerine tarihsel süreç içinde hangi anlamların yüklendiğini anlamamıza olanak tanır.

Kadın bedeni ve onun önemli bir unsurunu oluşturan memelerinin toplumsal inşası bu bağlamda önemli bir meseleyi oluşturmaktadır. Kadın memesine yüklenen anlamlar; kültürel, dinî, toplumsal, tıbbi ve politik olmak üzere çok farklı zeminlerde yürütülmektedir. Yalom'un da (2002:

2) ifade ettiği gibi egemen eril kültür, kadın memesini cinsel güzelliğin bir aracı ve dişiliğin en önemli sembolü olarak erotize edip, bedene ilişkin çeşitli kültürel anlamların oluşmasını sağlamaktadır. Farklı kültür ve toplumlarda bedenin cinsel anlam yüklenen bölümü değişmekle birlikte ortak nokta, kadın bedeninin çeşitli bölgelerinden yola çıkarak fetişleştirilen bir alanın yaratılmasıdır. Örneğin Afrika ve Güney Pasifik'te çok eski dönemlerden bu yana kadınların memelerini açık bırakarak gezdiği bilinmekte ve bu durum kadın memesinin farklı anlamları barındırdığına işaret etmektedir. Çin'de küçük ayakların, Afrika ve Karayipler'de kalçaların, Japonya'da boynun arka kısmının erotize edilmesi, kadın bedeninin farklı bölümlerine yüklenen cinsel anlamlara işaret etmektedir (Yalom, 2002: 2). Bu kültürel kodlamalar aynı zamanda bedenin toplumsal yaşam içinde nasıl sergilenmesi veya sakınılması gerektiğine ilişkin normları da içererek, kadınların eylemleri ve pratikleri üzerinde etkili olmaktadır. Nitekim kadın memeleri de toplumsal normların düzenleyici alanını oluşturarak hem bir cinsel obje hem de yaşam kaynağının ve kutsallığın sembolü hâline gelmiştir. Bu durum iffet ve mahremiyet kavramları ile donatılarak, kamusal alanlarda bedeninin belli bölümlerinin açıkça sergilenmesinin zaman zaman tabulaştırılmasına neden olmuştur. Belli bir dönem Batı'da kadınların baldırlarını hatta ayak bileklerini göstermesinin yasaklanması, yeni doğum yapmış kadınların bedenlerini saklamak zorunda olması, bedenin sınırlarının belirlenmesine yönelik çabayı içermektedir (Sohn, 2013: 75-76).

Beden ve özellikle de çıplaklığa ilişkin var olan tabular, moda ve tüketim kültürünün yarattığı yeni imajla birlikte sarsılmış, erotize edilen ve cinsellikle kutsanan beden anlayışını ön plana çıkarmaya başlamıştır (Sohn, 2013). Zayıf bedenin güzellikle, gençliğin cinsellikle kutsandığı tüketim kültüründe, kadın bedeni düzenlemeye daha açık hâle gelmekte ve çeşitli anlamların üretildiği alan olmaya devam etmektedir. Kadın bedeni, eril bakışın gözetleyici iktidarı altında çeşitli düzenlemelere konu olurken toplumsal cinsiyetin yarattığı normatif düzen içinde kadınların annelik deneyimleri de şekillenmektedir. Nitekim feminist akademisyenler, kadın bedenine ilişkin düzenleme söylemlerinin heteronormatif olduğunu ve çağdaş Batı kültüründeki memelerin bu heteronormatif çerçeve içinde cinsel bir obje olarak ele alındığını ifade etmişlerdir (Bock vd., 2019: 2).

Emzirme zaman zaman cinselliği bozan, erotik bakışı azaltan bir durum olarak kadınlar tarafından deneyimlenebilmektedir. Palmer'e göre (2009) toplumsal cinsiyet ilişkileri içinde kadınların ekonomik ve duygusal olarak erkeklere bağımlı kılındığı bir toplumda beden, önemli bir sermaye aracına dönüşebilir ve kadınların cazibesini göstermek için kendilerini güçlü hissettikleri bir alan olabilir. Kozmetik, moda ve estetik cerrahi alanları kadınlara belli fiziksel çekiciliğin idealini koruma ihtiyacı üzerinden reçeteler sunarak bedenlerini şekillendirmektedir.

Bu bağlamda memenin şekli ve büyüklüğünün kalıplaşmış idealleri tüketim kültürü tarafından sunulurken, önemli bir ticari alanın açılmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla emzirme memelerin erotik görünümünü veya bedenin duruşunu bozacak bir eylem olarak algılanabilir. Nitekim popüler kültür ve eril bakış açısının yarattığı meme idealini korumak için kadınların bebek beslenmesinde formüle mamaları tercih etmesi, 20. yüzyılın başından itibaren tartışılan bir konudur. Pornografinin kurguladığı beden anlayışında, kadının memesi ondan bağımsız bir nesne olarak fetişleştirilmekte ve bu durum baskılayıcı bir unsur olarak kadınların hayatlarını şekillendiren önemli bir dinamiğe dönüşmektedir. Palmer'in üzerinde durduğu çarpıcı bir örnek konuya ilişkin önemli ipuçlarını sağlamaktadır. Şovmen Janet Jackson'ın memesi 2004 yılında ABD'deki bir televizyon kanalında yayınlanan Super Bowl maçında patlamış ve sanki memelerinin, vücudunun geri kalanından ayrı bir hayatı varmışçasına tartışmalara konu olmuştur (Palmer, 2009). Bu örnek günümüz magazin dünyasının gündeminden düşmeyen “silikonlu”, “sarkık”, “küçük” memelerin neden her zaman tüketilen bir konu olduğunu anlamamıza da olanak sağlamaktadır.

Bir yandan erotik, öte yandan besleyen/büyüten memeler kamusal tartışmanın da odağında yer almıştır. Günlük yaşam içinde bir bebeğin beslenmesine tanık olmak bir yabancı tarafından hoş karşılanmayan, rahatsız edici bir eylem olarak algılanabilmektedir. Sadece erkekler tarafından değil kadınlar tarafından da konu tabusal bir mesele olarak ele alınmakla birlikte “tiksinti” veya “utanç verici” olarak görülebilmektedir. Bir yandan anne sütünün toplum sağlığı için gerekliliği vurgulanırken, öte yandan emzirme, gözden uzak yapılması gereken bir davranışa dönüştürülerek kamuya açık yerlerde tabulaştırılmaktadır. Nitekim annelik ve cinsellik arasındaki sınırları zorlayan memeler; kamusal/özel alan, ben/öteki, özne /nesne ile ilgili geleneksel anlayışları bozabilmektedir (Boon ve Pentney, 2015: 1761). Oysa aynı bakış açısı Palmer'e göre (2009) nesneleştirilen, ticarileştirilen ve çoğu zaman cinsel uyarımın kaynağı olarak kodlanan memeleri görebilmek için ödeme yapabilmekte ya da çıplak memeli kadınlar tarafından yapılan servisler için daha fazla para harcayabilmektedir. Palmer, günümüzde memenin birincil işlevinin azalıp, açık bir şekilde erkek cinsel uyarımı için kamusal bir fetiş alanına dönüştüğünü düşünmektedir.

Kültürel Bir Norm Olarak Emzirme

Emzirme toplumsal, kültürel, tıbbi ve psikolojik yönleri olan karmaşık bir süreçtir. Çünkü bir beslenme pratiği ya da fizyolojik süreç olmanın ötesine geçerek çeşitli anlamların odağında yer alan önemli bir toplumsal olguya da dönüşmüştür. Farklı toplumların ve kültürlerin emzirmeye yönelik çeşitli inanç ve kabullere sahip olması bunun en somut örneğini oluşturur. Geçmişte hüküm süren uygarlıklardan günümüz toplumlarına kadar hemen hemen her kültürde annenin

çocuğunu emzirmesi gerektiği öğütlenmiş, anne sütünün politik ve toplumsal alanlarda çeşitli düzenlemelere konu olduğu görülmüştür. Nitekim en eski hukuki yazıtlarda, antropolojik bulgularda, dinde, mitolojide ve politik uygulamalarda konuya ilişkin çeşitli ipuçlarına veya doğrudan düzenlemelerin içeriğine rastlamak mümkündür (Dykes, 2002; Trevino, 2010; Lee, 2018; Kukla, 2016; Crawford, 2010). Annenin ne kadar süre ile emzireceği, emzirmenin faydaları, sütanneliğin yasal sınırları ve emzirmenin farklı toplumsal temsilleri Eski Mısır papirüslerinden, Hammurabi kanunlarına ve eski tıbbi yazıtlara uzanan bir tarihsel alan içinde kendine yer bulmuştur (Dykes, 2002: 493). Doğum ve bebek bakımı farklı zamanlarda ve kültürlerde kadınlığı temsil eden en önemli görev olarak sunulmuş ve annelik de bu görevler arasında kutsanmıştır (Dow, 2016; Lee, 2018). Dilin ve kültürün merkezî bir metaforu olan emzirme de anneliğin en temel görevleri arasında ilk sıralarda yer almaktadır. Anne sütünün değeri, sağlık üzerindeki etkisi, anne-çocuk arasındaki bağı güçlendirici yönü; emzirmenin doğal ve bu bağlamda iyi annenin önemli bir birleşeni olduğu ahlaki, tıbbi ve politik bir mesele olarak tartışılmaktadır (Lee, 2007; Murphy, 2000, 1999; Marshall et al. 2007, Wolf, 2010). Dolayısıyla çok yönlü bir tartışmayı içeren emzirme, bir biyolojik durum ve bir beslenme süreci olmanın ötesine geçerek, normatif olarak yapılandırılan bir davranış biçimine dönüşmüştür. Barlett'in de (2005: 1) belirttiği gibi anne sütü her zaman sadece anne sütünden daha fazla anlamların taşıyıcısı olmuş yetiştirme, doğa, bilgi ve yaratım veya sadece rahatlık gibi başka şeyleri temsil etmek için de kullanılmıştır. Eski tanrıçalar sık sık çocuklarını emzirirken ya da memeleri ellerinde, yaşamı doğrulayan ve iyilik veren bir nezaket jestiyle tasvir edilmiştir. Emzirmeye ilişkin anlatılan hikâyeler ve tasvir edilen imgelerde anne sütü hayati bir öz ve yaşam sürdürme gücü, bereketin taşıyıcısı olarak anlamlandırılmıştır. M.Ö. 3000 yılı kadar erken bir tarihte, Babilli Ishtar ve Mısırlı Isis (emziren tanrıçalar), rutin olarak bol miktarda süt sağlamanın sembolü olarak resmedilmiştir. Orta Doğu'da ortaya çıkarılan bu tanrıçaların birçok kil heykeli, arkeologların emzirmenin büyük bir saygıyla yapıldığı sonucuna varmasına da neden olmuştur. M.Ö. 1500 yılında yazılan tıbbi bir metin olan Papirüs Ebers, emzirmeye ilişkin tavsiyeleri içermekteydi. Farklı yerlerde ve zamanlarda çeşitli yazıtlar, öneriler, reçeteler bebek beslenmesinde anne sütünün önemine vurgu yapmaktaydı (Jung, 2015, Dykes, 2002; Trevino, 2010).

Kadının bedeni ile kurduğu ilişkiyi, annelik deneyimini ve toplumun kadından beklentisini şekillendiren emzirmeye ilişkin farklı toplumsal bakış açıları da bulunmaktadır. Bir yandan fetişleştirilen memeler, öte yandan kutsanan annelik ve anne sütü, bedene yönelik farklı bakış açılarının varlığına işaret ederek emzirmeyi-emzir(e)memeyi temel bir ahlaki meseleye de dönüştürmektedir. Nitekim “iyi” ve “makbul” kadın/anne olmanın ölçütlerinin belirlenmesi, ideal olanın sınırlarının çizilmesi bu ahlaki konulara örnek olabilecek durumlardır. Emzirmek belli

eylem kalıplarına uymayı veya belli davranışlardan da kaçınmayı gerektiren bir süreç olarak kodlanıp “iyi” annenin sınırlarının bu davranışlara ne kadar uyduğu ve dolayısıyla ne kadar süt üretim çocuğunu emzirdiği ile de ilişkilendirilebilmektedir. Bedensel performansı gerektiren bu süreç, aynı zamanda annenin bütün gündelik faaliyetini, beslenme biçimini ve içeriğini, kişisel zevklerini, bedenini sergileme biçimini etkileyen önemli bir iktidar alanına da dönüşebilmektedir. “Kaliteli” süt söylemi ile kendine uygulama alanı yaratan bu durum, hamilelik öncesi süreçten başlamakta (yapılan diyetler, alınan vitamin takviyeleri, egzersizler) hamilelikte daha sıkı bir rejime dönüşmekte ve doğum sonrası süreçte de annenin bütün faaliyetlerini belirlemektedir. Stearns’ın (2009: 69) yaptığı bir alan çalışmasına göre anneler, daha fazla ve kaliteli süt üretme baskısı ile doğum öncesi süreçte vitamin almaya başlayarak, doğumdan sonra da belli yiyecek ve içeceklerden kendini kısıtlayarak sosyal yaşamlarını bunun etrafında organize etmektedirler. Emzirmeye ilişkin yaşadıkları ilk deneyim, yeterince sütüm var mı kaygısı, çocuğum doyuyor mu endişesi ya da kendi bedenlerini yeniden keşfetme durumu ve bir başka canlıyı doyuruyor olmanın verdiği haz ve mutluluk Stearns’ın çalışmasının önemli tartışma alanlarını oluşturmaktadır. Anne sütünün ve emzirmenin mucize üzerinden tanımlanması bir yandan iyi bir bedensel performansın ve pozitif beden algısının önemli bir alt yapısını oluştururken, öte yandan süreklilik ve tutarlılık gerektiren bir eyleme dönüşmesi ile birlikte farklı bedensel kaygıların da eşlik ettiği paradoksal bir süreç halini almaktadır. Keyif verici/yorucu, mucizevi/bedenin sınırlarını bozan bir davranış gibi farklı çelişkili durumların ve toplumsal baskıların görünürlük kazandığı bir durum olarak da görülebilmektedir. Nitekim Stearns’ın yaptığı alan çalışmasında da bir kadının “bazen kendimi inek gibi hissediyorum, kendimi bir süt makinesi gibi hissediyorum, ama çoğu zaman gerçekten keyif alıyorum” ifadesi bu paradoksal sürecin bir göstergesi olarak tartışılabilir (Stearns, 2009: 69).

Memenin birçok kültürde cinsel çekicilikle eş tutulması ve erojen bir bölge olarak tanımlanması, emzirmenin kadın bedeninin sınırlarını bozabilen bir davranış olarak tanımlanmasına da neden olmaktadır (Wolf, 2008). Nitekim bu paradoks, bebeğin beslenmesine ilişkin kaygıları içerirken, tüketim kültürünün yarattığı genç, güzel ve erotik beden anlayışına yönelik çelişkileri de içinde barındırmaktadır. Bu çelişki, toplumsal alan içinde emzirmenin tabusal bir eyleme dönüşmesine neden olan önemli bir etken olarak da okunabilir. Bir yandan bebek beslenmesinde doğal kabul edilen ve kutsanan, öte yandan kamusal alan içinde mahrem kabul edilen emzirme olmak üzere iki farklı bakış açısı annelerin bedensel deneyimini şekillendirmektedir.

Bir Tabu Olarak Emzirmenin Gözden Uzak Tutulması

Emzirme toplumsal cinsiyet meselesi bakımından ele alınması gereken ve kadının toplumsal konumunu etkileyen önemli bir meseledir (Esterik, 1994: 42-43). Özellikle kadın ve feminist grupların neden emzirmeyi gündemlerine almaları ve konuya ilişkin kampanyalar yürütmeleri gerektiği konusunda çok farklı gerekçeler sunan Esterik (1994), konuya ilişkin hem bedensel hem yasal hem de toplumsal bir okuma yapar. Emzirme, kadınların konumunu ve durumunu iyileştirmek için toplumda yapısal değişiklikler gerektirmesi, ulusal ve uluslararası düzeydeki kadınlar arasında dayanışmayı ve iş birliğini teşvik etmesi bakımından önemli bir mesele olduğu kadar bir kadının kendi bedenini kontrol etme gücünü teyit etmesi ve tıbbi hegemonyaya direnmesi bakımından da önemlidir. Aynı zamanda emzirme, memenin öncelikle bir seks nesnesi olarak görülmesi ve tüketici olarak “ideal” kadın modeline meydan okuması açısından da ele alınması gereken öncelikli bir konu olarak da görülmektedir. Esterik (1994), emzirmenin paradigmatik bir feminist sorun olduğunu çünkü cinsel iş bölümü, kadınların üretken ve üreme yaşamları arasındaki uyum ve fizyolojik süreçlerin toplumsal cinsiyet ideolojisinin tanımlanmasındaki rolü gibi temel konuların yeniden düşünülmesi gerektirdiğini savunmaktadır. Bu bağlamda emzirme, kadın bedenleriyle ilgili önemli görüşlere ve belirgin çelişkilere yol açması muhtemel, somut bir deneyimdir (Stearns, 1999: 308). Emzirmenin performansı, kadınların memeleri hakkındaki çelişkili kültürel inançlarla daha karmaşık hâle gelmektedir. Kapitalist toplumlarda kadının memelerine yönelik öncelikli kodlamanın cinselliğin ve hazzın temsil alanı olması bu çelişkileri derinleştirmektedir (Stearns, 1999: 310). Emzirmenin doğal bir beslenme süreci veya hakkı mı, halk sağlığının önemli bir parçası mı, toplumsal ve ahlaki bir mesele mi, memelerin görünümünü bozan bir durum mu ya da memelerin sergilendiği ve teşhir edildiği bir davranış mı olduğu odağında yürütülen tartışmalar, bu çelişkilerin görünürlük kazandığı alanların neler olduğunu ve aynı zamanda emzirmenin kamusal ortamlarda neden tabusal bir konu olduğunu anlamamıza olanak tanır.

Birçok ülkede yeme ihtiyacı temel bir insan hakkı olarak görülmekte ve kamuya açık yerlerde beslenmeye ilişkin haklar kanun yoluyla düzenlenmektedir. Fakat bebeğin açık ve ortak kullanım alanlarında emzirilerek beslenmesine ilişkin toplumsal bakış açısı söz konusu olduğunda beklenen aynı duyarlılık yerini, tepkisel bir forma bırakabilmektedir (Amir, 2014). Halk sağlığı ve çeşitli güç söylemlerine tabi olan emzirme meselesi, “meme en iyisi” fikri ile bir yandan teşvik edilmesi gereken önemli bir süreç olarak kodlanırken (Lee, 2018; Porter, 2010; Palmer, 2009) diğer yandan başkalarının gözetleyici bakışlarından uzak bir alanda gerçekleşmesi gerektiği, utanılacak ve sakınılacak bir davranış olarak da birçok toplumda kodlanmaktadır (Sheehan vd. 2019). Çünkü emzirme eylemi sadece bebeklerin beslenme ihtiyaçlarını karşılamakla ilgili

olmayıp aynı zamanda anneler için sosyal, duygusal, cinsel ve kültürel anlamlarla doludur (Marshall vd., 2007: 2147). Bu bağlamda araştırmalar, kamusal alanlarda emzirmenin tartışmalı bir konu olduğunu ve utanç duygusunun kadınların emzirme kararlarında etkili bir faktör olduğunu göstermektedir (Sheehan vd., 2019: 1).

Tarih boyunca anne sütü bebekler için ideal besin olarak kabul edilmesine rağmen, emzirmeye ilişkin kültürler arası birçok çelişkinin ve çatışmanın olduğu görülmektedir. Bu çelişki aynı zamanda beden sınırlarının ne olması gerektiğini, çeşitli tabular, yasaklar ve inanışların bedende nasıl somutlaştığını bize göstermektedir. Nitekim Mary Douglas'ın (2007) "Saflık ve Tehlike" adlı çalışması, bedende yaratılan toplumsal temsillerin, inanışların ve düzenlemelerin neler olduğunu kültürler arası bir perspektife yerleştirerek hem sosyolojik hem de antropolojik olarak anlamamızı sağlar. Bedensel sınırlar ve atıklar bedenin sınırlarını ihlal eden, kültürün sınırlarını aşan ve düzeni bozan birer tehlike olarak kodlanıp kirlilikle eş tutulmuştur. Beden "uygun", "münasip", "saf" olanın/olması gerekenin yaratıldığı bir dünyada kültürün cisimleştiği bir alana da dönüşür. Her kültürün kendi içinde bir evren olduğundan yola çıkılırsa, bu evrene sığın ve bu evrenden taşınan bedenlerin varlığından söz edilebilir. Sadece bedensel atıklar değil bedenin kendisi ve bedenden çıkan her madde kültürün anlam dünyasına tabidir. Örneğin, tıbbi kanıtlar kolostrumun (ilk gelen süt) çok faydalı bir gıda olduğunu gösterirken, birçok toplumda bu sarı maddenin "kötü" olduğu ve dolayısıyla kültürel yapılardan dolayı atılması gerektiğine inanılmaktadır (Cassidy ve El Tom, 2015: 2). Daha somut örneklerle ifade edilirse kolostrumun; Sahra, Meksika, İran, Yunanistan, Myanmar ve Malezya'daki nüfuslar da dâhil olmak üzere birçok toplumda zararlı olarak kabul edildiği görülmüştür (Wells, 2006: 39). Anne sütüne ilişkin kültürel bakış açısındaki farklılıklar aynı zamanda çatışmalı değerlerin varlığına da işaret eder. Günümüzde hâlâ birçok kültürde anne sütü; saf (gözyaşı gibi) ile "kirlili", "kirlilik" gibi (genital sekresyonlar veya kusma gibi) kavramlar arasında çatışmalı bir yerde konumlanmaktadır (Amir, 2014: 2). Bedenin sınırlarının kültürel düzen içinde tabulaştırılarak gözden uzak tutulması gerektiği fikri, emzirme davranışının da mahrem ve tabusal sınırlarını belirleyerek toplumsal alanlardan uzaklaştırılmasını sağlamaktadır. Amir'in de (2014) belirttiği gibi süt; idrar veya menstrüel kan gibi kontrol altında tutulması gereken vücut sıvısı olarak görülebilmekte ve istemsiz olarak bile sızan süt, kadınlar için utanç kaynağına dönüşebilmektedir. Duyguların denetiminin ve bedenin kontrolüne vurgu yapan bu durum, Elias'ın (2015) "Uygarlık Süreci" adlı çalışmasında üzerinde durduğu baskıcı, kontrolcü, düzenleyici yapıların ve kuralların varlığını hatırlatmaktadır. Batı toplumlarının geçirdiği değişimi ve dönüşümü uygarlaşma başlığı altında çözümleyen Elias'a göre; beden bu süreçte bir dizi düzenlemeye tabi tutularak, hayvani olanın tabulaştırıldığı, görgü kurallarının cisimleştiği bir alana dönüşmüştür. Yemek yeme, oturma, konuşma gibi pek çok farklı

davranış ve bedensel sınırların kontrolü bu süreçte çeşitli düzenlemelerin konusu olmuş, mesafe, utanma, öz disiplin gibi farklı duygularda artan rasyonelleşme ile kültürün önemli temsilleri haline gelmiştir. Nitekim açık bir şekilde emzirmek ve bir yabancıya buna tanık olması; görgü kurallarını ihlal eden, bedenin sınırlarını bozan, kültürü değil doğayı temsil eden bir davranış olarak kodlanmakta ve gözden uzak yapılması gereken bir davranış normu olarak sunulmaktadır. Bu bakış açısına eklenen ve kapitalist toplumlarda egemen ideolojiyi temsil eden “kadın memesinin öncelikle cinsel bir organ olduğu” fikri, bedenin belli bir bölümünün kamusal mekânlarda sakınılması gereken bir alan olarak görülmesine neden olmaktadır.

Sosyal Gerçekliği Yeniden İnşa Eden Bedenler ve Yeni Medya

Kültürün ve sosyal yapının beden üzerindeki etkisi farklı biçimlerde tezahür ederek bireylerin ve özellikle kadınların gündelik yaşam pratiklerini şekillendirmektedir. Yapının biçimlendirdiği öte yandan etkileşim kalıpları içinde yapıyı dönüştüren bireylerin, salt sistemin pasif alıcıları olmadığı ve bu yüzden sosyal gerçekliği yeniden inşa etmede öznel deneyimlerinin de önemli olduğu sosyolojik tartışmalar içinde önemli bir yere sahiptir. Yapı/faillik kavramları etrafında yürütülen tartışmalar, aynı zamanda bedenin konumunu, gerçekliğin nasıl yorumlandığını ve yeniden üretildiğini anlamamıza olanak tanır (Shilling, 2005: 49-62).

Beden toplumsal cinsiyetin yarattığı normatif düzen içinde bir yandan baskılanmakta, disipline edilmekte ve üzerine çeşitli anlamlar üretilerek yeniden kurgulanmakta, öte yandan “yaşam politikalarının” ve direnme stratejilerinin kaynağına da dönüşmektedir. Giddens (2010) bedeni özgürleşimci bir alan olarak tanımlayarak, geç modern dönemde kimliğin ve benliğin önemli bir unsuru olduğunu da tartışmaktadır. Benlik ve kimlik arasında sıkı bir ilişki kuran düşünürlere, bedeni kuşatan çeşitli söylemlerin varlığını yadsımadan, egemen kültüre nasıl bir başkaldırı aracına dönüştüğünü de ele alır. Sosyal eylem ve yaşam dünyası arasında bir köprü olan beden, öznelğin ve toplumsallığın kesiştiği bir yerde konumlanır (Shilling, 2005: 60). Ertan’ın (2017) belirttiği gibi en basit ve önemsizmiş gibi görünen bir beden pratiği bile, söz konusu pratiği deneyimleyen kişinin ona yüklediği anlama bağlı olarak, mevcut kültürel yapılanmaya yönelik bir direnişi, dolayısıyla politik bir anlamı içerebilmektedir.

Gündelik yaşam içinde girdikleri etkileşim ilişkileri sayesinde bireyler, bedensel deneyimlerini şekillendirmekte ve ona ilişkin sosyal gerçeklikleri yeniden inşa etmektedirler. Sosyal gerçekliğin hem öznel hem nesnel yönüne vurgu yapan ve anlam dünyaları içinde nasıl yeniden üretildiğini analiz eden Berger ve Luckmann gerçekliğin inşasını, “*insanların eylemler ve etkileşimler yoluyla nesnel olarak olaylara dayanan ve öznel olarak da anlamlı olarak*

deneyimlenen ve paylaşılan bir gerçekliğin devamlı şekilde yaratılması” şeklinde ifade etmektedir (Wallace ve Wolf, 2018: 380).

Kadınların bedenlerine, annelik deneyimine ve emzirme sürecine ilişkin anlam dünyaları, çeşitli etkileşim kalıpları içinde değişime ve dönüşüme uğramaktadır. Örneğin farklı ülkeler ve tarihlerde yaşanan bazı olaylar bu etkileşim biçimlerini ve bedenin nasıl bir direnme aracı olduğunu bize göstermektedir: 2006 yılında ABD’de bir uçakta bebeğini emziren bir anne, uçuş görevlisinin örtünmesi için verdiği battaniyeyi reddettiği için uçuştan atılmıştı. Söz konusu olaydan sonra açıklama yapan hava yolu şirketi emzirmenin sorun teşkil etmediğini ama başkalarına rahatsızlık vermeyecek bir şekilde yapılması gerektiğini ifade etmişti (<http://www.haber7.com/dunya/haber/198784-emziren-anne-ucaktan-indirildi>, Erişim Tarihi: 7 Mayıs 2020). Medyada yankı bulan bu olay, emzirme aktivistlerinin ve birçok kadın grubunun tepkisini çekerek, farklı eylem türlerine konu olmuştu. Yine Londra’da 2014 yılında lüks bir otelde açık bir mekânda bebeğini emziren anneye garsonun örtü örtmeye çalışması, sosyal medyada tepkilere yol açmış, toplu emzirme eylemleri ve otelin önünde protestolar düzenlenerek kamuoyunda konuya ilişkin farkındalık yaratılmaya çalışılmıştı (De Wall, 2016: 169). Bu örnekler, bedensel performanslar üzerinden ataerkil kültürün yarattığı ahlaki normlara karşı kadınların farklı direnme stratejileri geliştirerek kendi yöntem ve taktiklerini de ortaya koyduğunu göstermektedir. Özellikle yeni iletişim teknolojilerinin gelişimi ve çevrimiçi 2.0 Web’in ortaya çıkması, bu taktiklerin biçimini de değiştirerek dijital aktivist hareketlerin ve “lactivist” toplulukların (emzirme savunuculuğu) sosyal medya aracılığıyla bir araya gelmesini sağladı. La Leche Ligi gibi annelerin liderliğinde oluşan ve 1956 yılında kurulan emzirme savunucusu olan aktivist grup, internet üzerinden sosyal ağlar oluşturmakta ve destek, bilgi akışı sunmaktadır (<http://www.illturkiye.org>, Erişim Tarihi: 8 Mayıs 2020). Annelerin birbiri ile dayanışmasını sağlayan bu gruplar, anneden anneye destek, cesaretlendirme, bilgilendirme ve eğitim sağlayarak emzirmeyi teşvik etmektedir (Ward, 2000; Wiessinger vd. 2010). Sosyal medyanın farklı formları feminist aktivizm yönetimlerini de olanaklı kılarak farkındalık yaratma ve gerçeği dönüştürme kapasitelerini de kolaylaştırmaktadır (Fotopoulou, 2016).

Bedeni hedef alan her türlü ayrımcılık, ötekileştirme ve ahlaki yargılamalara karşı geliştirilen farklı eylem stratejilerinin sosyal gerçekliği nasıl dönüştürdüğünü, yeni toplumsal ilişkiler bağlamında çözümlenmek önemlidir. Sanal toplulukların önem kazandığı, her türlü bilgi, destek, dayanışma ağının olduğu, aynı zamanda çeşitli etiketler aracılığıyla gündem yaratılan sosyal ağ platformları, emziren kadınlar için önemli bir alanı oluşturmaktadır. Nitekim kamusal mekânlarda emzirmenin tabulaştırılmasına yönelik bir farkındalık yaratma ve anne sütünü teşvik etmek amacıyla sosyal medyada başlatılan “emzirmenin doğal bir hak” olduğunu ve “emzirmenin

yeri olmadığını” söyleyen akım, bedeni performatif bir sürece dönüştürerek dijital bir dayanışma ve eylem ağı oluşmasını sağlamıştır (Amir, 2014; Sheehan; Gribble, 2019; Locatelli, 2017). Emzirirken çekilen fotoğrafların kamuya açık bir şekilde etiketlenerek paylaşılmasını içeren bu eylem pratikleri, kadın memesine, çıplaklığa ve emzirmeye ilişkin kültürel yargılamalara karşı hem kolektif hem de bireysel bir harekettir. Zaman ve mekânın akışkanlığının söz konusu olduğu Twitter, Instagram, Facebook ve diğer birçok sosyal ağ sitelerinde emzirme görünürlük kazanarak, müzakere edilen bir konuya dönüşmüştür.

Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Çalışmanın amacı, emzirme anında çektikleri fotoğrafları sosyal medyada paylaşan annelerin başlattığı “emzirmenin yeri yok akımı”nın emzirmeye ilişkin var olan tabulara ve toplumsal beklentilere yönelik paylaşımlarını bir direnme stratejisi olarak ele alıp söz konusu paylaşımlara yapılan yorumların ideolojik formlarını ve içeriğini akademik anlamda tartışmaktır. Bu amaç kapsamında söylem analizi kullanılmış ve Instagram’da “emzirme”, “emzirmeknormaldir”, “emzirmekhaktır”, “emzirmekdoğaldır”, “emzirmekgüzeldir”, etiketi/hashtagi ile emzirirken fotoğrafını paylaşan annelerin fotoğrafları ve bu fotoğraflara yazılan yorumlar incelenmiştir. Toplam 10 adet fotoğraf, 899 yorum (emojiler dâhil) ve mesaj incelenerek analize tabi tutulmuştur. Locatelli’nin de (2017) ifade ettiği gibi emzirme görüntüleri, emzirmenin nasıl temsil edildiğini ve emzirme ile ilgili sosyal ve kültürel konuların nasıl ifade edildiğini (anneliğin nasıl yaşandığı, bedenle olan ilişki ve temsili) araştırmak için ilginç bir araştırma alanını oluşturmaktadır. Bu bağlamda çalışma, günümüzde yeni medyanın önemli temsil alanlarından birini oluşturan Instagram’daki paylaşımlar üzerinden analiz yürütmektedir. Binark’ın da (2007a, s. 5) ifade ettiği gibi yeni medya yaşamın doğal ve ayrılmaz bir parçası hâline gelerek, eski geleneksel meydanın yerini almakta ve yeni ilişki biçimlerinin şekillenmesine katkı sunmaktadır. Yeni medyanın, farklı eşitsizlik türlerinin somutlaştığı bir alan mı, yoksa düşüncelerin daha özgür ifade edildiği önemli kamusal mekânların yeni biçimini mi temsil ettiği sorusu önemli bir tartışma konusunu oluşturmaktadır. Poster, kamusal alanda ortaya çıkan farklı eşitsizlik biçimlerinin aksine internetin daha fazla eşitliği ve demokratik süreçleri içerdiği, dolayısıyla bireye kendi kimliğini yaratma ve kurma olanağı tanıdığını ifade etmektedir (Poster, 1995: Aktaran: Özçetin vd. 2012: 54). Bu bağlamda yeni medyanın özelliklerine bakıldığında geleneksel medyadan farklı olarak (radyo, gazete, tv) multimedya ve etkileşime dayandığı görülmektedir. Aynı zamanda hipermetinsellik, karşılıklı ve çok katmanlı etkileşim olanaklarının olması, hem bireyselleştirici hem de toplumsallaştırıcı yönünün olması diğer özellikleri arasındadır (Binark, 2007b). Dolayısıyla popüler bir sosyal ağ sitesi olan Instagram, kişisel seçimlerin ve inançların kamu

söylemine akabileceği bir platform olabileceği gibi aynı zamanda kamu söylemlerinin sosyal ve kültürel konulara (emzirmenin teşviki ve temsili gibi) etki ettiği bir alandır (Locatelli, 2017).

Sosyal medya, kadınların deneyimlerini, yaşadıkları sorunları paylaşması ve kendini daha güçlü hissetmesi açısından yeni bir etkileşim alanı yaratarak, oluşturulan etiketler/hashtaglar aracılığıyla feminist kaynakları kendi aralarında paylaşabilecekleri bir bilgi arşivi olarak faaliyet göstermektedir (Eagle, 2015). Yaşadığı şiddeti görünür kılmak, uğradığı tacizi teşhir etmek veya ihtiyaç duyduğu herhangi bir konuda bilgi edinmek için önemli bir araç hâline gelmektedir. Kimi düşünürler tarafından dijital kız kardeşlik çağına mı girildi sorusu sorularak yeni medyanın feminist aktivizmdeki rolü tartışılmakta ve bu Web 2.0'daki dijital ağlar, sosyal ve mobil medya uygulamalarının (Facebook, Instagram gibi sosyal ağ platformları, webloglar ve Twitter gibi mikrobloglar, YouTube gibi video ve fotoğraf paylaşım siteleri) sivil toplumun bir alanı hâline geldiği de vurgulanmaktadır (Fotopoulou, 2016).

Bir yandan aktivist bir dijital platform olarak görülen yeni medya aynı zamanda kadınların ayrımcılığa ve şiddete uğradığı mecralar olarak da karşımıza çıkmaktadır. Dijital şiddet, yazılan yorumlarda kullanılan ayrımcı dil, kadın bedenini teşhir edici görseller, toplumsal cinsiyetlendirilmiş capsler, sürekli silikonları konuşulan ünlüler, tartışılan güzellik formları, bacak çıplaklığı ile gündem olan sporcular, emziren annenin maruz kaldığı eleştiriler, nerede bulunduğu ve kim ile olduğu sorun edilen kadınlar, birçok sosyal medya platformunda konuşulan ve karşılaşılan durumlardan sadece bazılarıdır. Yeni toplumsallıkların paylaşıldığı bu alanlar, söz konusu sosyal yapı ve kültüre içkin olan cinsiyetçi değer ve söylemleri de anlamamıza olanak sağlar. Sosyal medyaya ilişkin farklı tartışmalar ve perspektifler göz önüne alındığında Instagram'ın bu çalışma için önemli bir sosyal mecra olduğu ve çalışmaya uygun örneklem sağlayacağı düşünülmektedir. Annelerin paylaştığı fotoğraflar bir yandan farklı eylem ve pratik biçimlerine göndermede bulunurken öte yandan farklı söylem yapılarını açığa çıkartır. Dolayısıyla söylemleri analiz etmek toplumsal yapıya içkin olan kültürel ve ideolojik formları da açığa çıkartmak anlamına gelmektedir. Foucault'nun söylem ve iktidar arasında kurduğu ilişkiye dayanan söylem analizi, geleneksel düşünme ve yazma pratiklerinin söz konusu toplumsal yapıya içkin olan politik ve ideolojik formlara nasıl hizmet ettiğini, bireyler üzerinde nasıl sınırlandırıcı ve kısıtlayıcı etkisi olduğunu anlamamızı sağlar (Wooffitt, 2005, akt.: Çelik ve Ekşi, 2008).

Söylemlerin ideoloji üretme gücü ve günlük ifadelerin vazgeçilmez unsuru olduğu (Dijk, 2003: 13) göz önünde bulundurulursa söz konusu çalışma için önemli bir analiz noktasını oluşturur. İdeolojiler dil dolayımı ile anlam kazanmakta ve söyleme içkin bir şekilde yaşamları kuşatacak gücü elde etmektedir. Özellikle yeni medyanın artan gücü ve çeşitli çalışmaların ilham verici etkisi

söz konusu çalışma içinde önemli görülmektedir. Dolayısıyla paylaşılan içeriklerin ve yorumların hangi bağlama göndermede bulunduğu, hangi ideolojik anlamları içerdiği ve kullanılan dil aracılığıyla beden cinsiyetli hâllerine nasıl vurgu yaptığı söylem analizi yöntemi ile çözümlenmeye çalışılmıştır.

Analiz ve Tartışma

Kadınların kamusal alanlarda emzirmeye ilişkin var olan ön yargı, tutum ve ideolojilere karşı geliştirdikleri ve bedensel bir aktivist hareket olarak da tartışılan “#Brelfie” akımı Türkiye’de yaşayan kadınlara da ilham kaynağı olmuştur. Söz konusu çalışma kapsamında farklı etiketlerle oluşturulan ve emzirmenin doğal bir hak, bir beslenme pratiği olduğu veya utanılacak bir eylem olmadığına yönelik yapılan bireysel paylaşımların profilleri incelendiğinde, annelerin kentli, eğitilmiş ve belli bir kariyer sürecini aşmış oldukları görülmektedir. İncelenen hesaplar kamuya açık hesaplar olup, aynı zamanda yorum ve paylaşım da açık oldukları görülmektedir. Özellikle “emzirme” “emzirmek normaldir”, “emzirmek haktır”, “emzirmek doğaldır” “emzirmek güzeldir” etiketi ile paylaşılan gönderilerin daha çok emzirme konusunda profesyonel destek veren kişilerin veya sitelerin (emzirme danışmanı, farklı topluluklar ve doktorların) hesabından yapıldığı dikkat çekmektedir. Bu paylaşımlar anonim fotoğraflar olup, kadının memeleri açık bir şekilde yer almaktadır. Emzirmeyi teşvik edici ve emzirme savunuculuğu (lactivism) içeren bu gönderilerin daha çok bilgi, destek ve sorulara yanıt olmak için yapıldığı görülmektedir. Nitekim bu gönderilere yazılan yorumlar, kadınların yaşadığı deneyim, bir soru veya sorunu içermektedir. Bu paylaşımlar çalışmanın amacı dışında bir yerde konumlandığı için analize dahil edilmemiştir. Söz konusu çalışma için incelenen fotoğraflar ise bireysel hesaplardan yapılan paylaşımlar olup bizzat hesap sahibinin emzirirken çektiği fotoğraflar ve onların yorumlarından oluşmaktadır. Yukarıda söz edilen etiketler girilerek görseller taranmış, en üst sırada yer alan ve 8 farklı hesaptan paylaşılan 10 adet fotoğraf ve bu fotoğraflara yazılan yorumlar örnekleme dahil edilmiştir. Fotoğraflara yazılan yorumların toplam sayısı (899) ve analiz süreci dikkate alınarak çalışma, söz konusu paylaşımlarla sınırlandırılmıştır. Annelerin profilleri incelendiğinde 500 ile 158 bin kişi arasında değişen takipçi sayısına sahip olan ve sosyal medyada annelik kimliği ile tanınan kişi olduğu görülmektedir (6 kişi). Bu durum özellikle annelerin takipçi profiline yansımakta ve daha çok kadınların birbiri ile girdikleri etkileşim süreçlerine işaret etmektedir. Nitekim yorumlar incelendiğinde özellikle kadınlar tarafından yazılması ve müzakere süreçlerinin yine kadınlar arasında yürütülmesi bunun bir göstergesi olarak okunabilir. Görseller farklı alanlarda (denizde, müzede, evde, vapurda, antik bir kentte) çekilen fotoğraflardan oluşmaktadır. Özellikle aynı hesaptan 2 farklı ülkedeki müzede çekilmiş emzirme fotoğrafları en çok yorum alan ve tartışmaya konu olan görselleri oluşturmaktadır. Paylaşılan fotoğraflardan sadece 3 tanesinde memenin

görünürlüğü daha ön planda iken, diğerlerinde ise kucakta emzirilen bebeğin kapattığı ve hiçbir şekilde görünür olmayan bir meme söz konusu olmaktadır. Konuya ilişkin en dikkat çekici nokta ise en çok yorum alan ve tartışmaya konu olan fotoğrafların çıplaklığın görünür olmadığı fotoğraflar olmasıdır.

Yazılan yorumlar iki ayrı çizgide yer alarak ya teşvik ve takdir edici ya da yargılayıcı, kınayıcı bir nitelikte olmaktadır. Zaman zaman farklı annelerin kamusal mekânlarda emzirme deneyimine ilişkin yaşadığı sorunlar da yer almaktadır. Bu bağlamda tartışma, gönderilerin hangi anlam ve içerikle oluşturulduklarını ve ataerkil ideolojiye bedensel bir direniş oluşturup oluşturamayacağını anlamak için doğrudan yapılan paylaşımların incelenmesi ve farklı hesaplardan yapılan yorumların analizini içerecek şekilde iki farklı başlıkta yürütülecektir. Ayrıca yazılan mesaj ve yorumların bağlamından kopmaması açısından birebir yazım ve imla hatları düzeltilmeden alıntılanmıştır.

Pratik ve Eylem: Bedensel Direniş mi, Heteronormatif Gerçekliğin Temsili mi?

Bedenin söz konusu kültürel ve toplumsal yapıya içkin olan motiflerden, normlardan bağımsız tartışılmayacağı gerçeği bir yandan bedeni bir nesne olarak kurarken öte yandan öznenin eylemsel pratiklerinin taşıyıcı ve dönüştürücü alanı olduğuna yönelik bir bakış açısını da gerektirmektedir. Söz konusu çalışma için analiz noktasını oluşturan fotoğraflar ve paylaşılan mesajlar incelendiğinde emzirmenin doğallığı üzerinden yapılan vurgu memenin cinsel bir obje olmasına yönelik egemen ideolojinin yarattığı dile karşı bir karşıt söylem oluşturma çabasını da içermektedir. *“Bol eşofman giydiğimde bile tacize uğramama rağmen dışarıda emzirdiğim zamanlarda hiç kötü bir deneyim yaşamadım. Bazen rahatsız edici bakışlarla karşılaşıyorum ve ne yazık ki çoğu kadınlar tarafından oluyor. Şiarım #memelervardır ve herhangi bir başka organdan farkı yoktur, #emzirgitsin ve #annesütü bebekler için #temelhaktır. “kadınlar daha dik bakıyor”*. Söz konusu mesaj ataerkil ideolojinin toplumsal yapıya nüfuz ediş biçimini ve farklı kadınlık deneyimlerinin de olduğunu anlatmaktadır. Bu örnek, eril bakışın sadece kadın bedenini biçimlendirmede ve sadece farklı bölümlerini tabulaştırmadığı aynı zamanda normatif düzeni içselleştiren kadınlar tarafından söz konusu heteronormatif değerlerin yeniden üretildiğini de göstermektedir. Ataerkil ideolojinin tahakküm ilişkilerine tezahür etme biçimini anlamamızı sağlayan Bourdieu'nun (2015) “Eril tahakküm” çalışması kurulu sabitliklerin nasıl yeniden üretildiğini ve meşrulaştırıldığını anlamamıza da olanak tanır. Tahakküm ilişkilerinin bedenin toplumsal inşasında gömülü olduğunu söyleyen Bourdieu (2015), erkek ve kadın arasındaki eşitsizlik ve tahakküm ilişkisi, ebedileştirilir çünkü sanki bizden bağımsız ordaymış ve doğalmış gibi sunulur (aile, kilise, devlet ve diğer kurumlar bu düzeni yeniden üretir). Kadınların pratik ve

düşünsel süreçlerinin de ifadesi olan habitusları, eril doxalar tarafından şekillendirilerek ataerkil güç ve tahakküm ilişkilerinin meşru bir biçimde yeniden üretilmesine aracılık eder. Ataerkil ideoloji olarak da ele alınan bu doxalar, kadınların düşünceleri, eylemleri, pratikleri üzerinden örtük ve dolaylı bir şekilde işlenerek eril tahakküme rıza gösterilmesi sağlanır. Sembolik şiddet olarak tasvir edilen bu ilişki biçimi, toplumsal yapıya gömülü olan sabitliklerin varlığına ve sabitliklerin içselleştiriliş biçimlerinin kadınlar açısından önemine de vurguda bulunur.

Kolektif beklentinin tersine çevrilmesi anlamına da gelen Instagram'daki paylaşımlar, azınlık da olsa bir grup kadının, eril tahakkümü yeniden üreten sembolik değerlere karşı geliştirdiği bir strateji olarak da tartışılabilir. Öte yandan söz konusu mesaj içinde yer alan “*Bol eşofman giydiğimde bile tacize uğramamama rağmen dışarıda emzirdiğim zamanlarda hiç kötü bir deneyim yaşamadım*” ifadesi bedene ilişkin herhangi bir “teşhirci”, “cinselliği çağrıştırmacı” eylemin ve dolayısıyla kendi suçu olmadığı bir durumda bile ataerkil ideolojinin kadın bedenine müdahale biçimini anlatmaktadır. Emziren beden ise kutsal ve tabusal bir çizgide yer aldığı için tacize konu olmaz, daha çok ahlaki yargılamanın odağında yer alır.

Kadın bedeninin özellikle toplumsal cinsiyetlendirilmiş bir alan olması ve çoğu kültürde kamusal ilişkilerde belli bölgelerin utanılacak, saklanacak bir nesne olarak kodlanması paylaşım yapan anneler tarafından eleştirilmiştir: “*bebeği olan bir anneyim elbette sosyal hayata karışacağım. Bunun için bir tuvalate ya da tuvaletle kapıya bakan daracık bir odaya ihtiyacım yok! Utanacak bir şey yok! Utanacak birşeyim yok! Ben acıkan bebeğimin karnını doyururken, ayıplayarak, kınayarak ya da başka gözle bakan varsa onlar utanabilir.. Emzirmek bebeğim ve benim en doğal ihtiyacımız, en temel hakkımız! Senin, sizin de öyle! Emzirmekten utanmayın!*” Bir annenin emzirme selfiesi (özçekimi) altında paylaştığı mesaj, kadın bedeni ve emzirmeye ilişkin var olan ön yargıların, ahlaki değerlerin ve toplumsal baskının biçimini anlatmakta ve ona karşı eleştirel bir söylemi de içermektedir. Diğer annelere verilen mesajın, tavsiye niteliğinden ziyade kesinlik ifadesi taşıyan, aynı zamanda L(a)ctivism (emzirme savunuculuğu ve hak savunuculuğu) örneğini oluşturacak bir çizgide olduğu söylenebilir. Emzirmeyi gözden uzak tutan, ayıplayan, belli bir mekâna sıkıştıran düşünce yapılarına yönelik geliştirilen bu söylemler, toplumsal gerçekliğin öznel deneyimler aracılığıyla yeniden üretilen pratiklerini de ortaya çıkarmaktadır.

Dayatılan stratejilerin pasif alıcısı olmayan kadınlar da ataerkil iktidar karşısında çıplaklığı ya da tabulaştırılan emziren memeyi göstermeyi bir protesto aracına dönüştürmektedir. Gündelik hayata ilişkin ayrıntılı çözümleme yapan De Certeau'ya göre (2008) yaşam rutini içinde tüm eylemler, belli taktik ve stratejiler üzerinden kurulmaktadır. Kadınların tatilde, müzede, denizde veya evinin herhangi bir yerindeyken çektiği ve kamusal mekânın yeni örneğini temsil edebilecek sosyal medya platformunda emzirme fotoğraflarını paylaşması, gündelik hayat içinde

karşılaştıkları ayrımcı pratiklere karşı dışa vurulan bir direnme stratejisi olarak da okunabilir. Bir annenin “Paris’te dünyanın en büyük müzesinde emzirme fotoğrafımı paylaştığımda “türkiyede bunu yapamazdınız!!!” diyenler olmuştu 😊 Bugün dünyanın en büyük mozaik müzesini gezerken Antakya’da Dünya acıkınca gezi sırasında dejavu yaşadım 😊 Herkes kabul etmeli #emzirmekdoğaldır #annelik” içeriği ile paylaştığı fotoğraf ve mesaj, bedene ilişkin var olan iktidar pratiklerini anlamamıza olanak tanır. Özellikle kadın bedenine ait tüm süreç ve durumların kültürel bir bağlama dayanarak çözümlenmesi gerektiği gerçeğini de bize hatırlatır. Çünkü farklı tarihsellikler ve kültürel bağlamlar içinde emzirme ve kadın memelerine ilişkin yaratılan anlam temsilleri değişmektedir. Bir kadının aynı pozunu farklı mekânlarda ve aynı biçimde paylaşması bedeni bir performans aracına dönüştürmesini sağlayarak egemen ideolojiye bir direnme noktası da yaratır. “Yapabilirim”, “meydan okuyorum”, “hani yapamazdım” gibi mesajların anlamsal inşasına dayanan bu paylaşım, bir önceki örnekte olduğu gibi sosyal gerçekliğin öznel deneyimler aracılığıyla yeniden tanımlanmasını da sağlamaktadır. Berger ve Luckmann’a göre (2008) gündelik hayata dair gerçeklik hem nesnel hem de öznel yönü olan toplumsal olarak kurulmuş bir sistem olup, bu sistem içinde bireyler düzene çeşitli anlamlar atfetmektedirler. Sosyal gerçekliğin ne olduğuna yönelik hem makro hem de mikro bir okuma yapan düşünürler, sosyal gerçekliğin aynı zamanda öznel deneyimler yoluyla yeniden üretildiğine de vurgu yapmaktadırlar. Emzirmeye ilişkin paylaşılan fotoğrafların bireysel yönü olduğu kadar politik bir yönü olduğunu da söyleyen Boon ve Pentney’ye göre (2015) bunlar tam lactivism (emzirme savunuculuğu) ve narsisizmin kesiştiği yerde durmaktadır. BabyCenter (özellikle hamile kadınlar ve anneler için tasarlanmış küresel bir sanal topluluk) ve Tumblr’de (sosyal ağ ve microblog sitesi) paylaşılan özçekimleri inceledikleri araştırmalarında, kimi zaman metinlerin yokluğu ile paylaşılan fotoğrafların statükoyu yeniden üretmek heteronormatif çerçeveleri destekleyebildiklerini de ileri sürmektedirler. Ama yine de bu görüntülerin ve yorumların, anne performansının dikkatle müzakere edilen bir eylem olduğunu ve annelerin, görüntünün gerçeklik yaratma ve gerçeği şekillendirme gücünün tam olarak farkında olduklarını açıkça ortaya koyduğunun altını çizmektedirler. Çalışma içinde dikkate değer diğer bir konu ise bazı fotoğrafların altında yazdıkları mesajlarda eşlerinden aldıkları destek veya onayın yer almasıdır. Dünya emzirme haftasında farkındalık yaratılmak için paylaşılan bir fotoğraf, uzun bir emzirme deneyimi sürecinin anlatımına dayanmakta “Bu fotoğrafı eşim yakın zamanda çekti. Emzirme örtüsü kullanmadan toplu taşıtlar da dahil olmak üzere kızımın her ihtiyaç duyduğu anda emziriyorum” ifadesine de yer verilerek var olan kolektif beklentinin aksine erkeklerin de bu süreci destekleyebilecekleri mesajını içermektedir. Öte yandan heteronormatif düzenin yarattığı toplumsal cinsiyet ilişkileri içinde eşinden aldığı onayı ve desteği belirterek var olan ilişki örüntülerini de yeniden ürettiği söylenebilir.

Dijital Kız Kardeşlik mi, Yoksa Anneler Savaşı mı?

Emzirme fotoğraflarına yönelik toplumsal bakış açısını, önyargı veya destek biçimlerini anlamak için yazılan yorumlar incelendiğinde kadınların daha çok kendi aralarında konuyu müzakere ettiği, tartıştığı veya birbirlerini yargıladıkları görülmektedir. Özellikle paylaşım yapan annelerin çok sayıda takipçisinin olması ve daha çok kentli/orta sınıf kadınlık kimliğinin temsil edilmesinin yorumların niteliğini etkilediği söylenebilir. Barlett'in de (2005) ortaya koyduğu ve tartıştığı gibi halka açık emzirme örnekleri her zaman beyaz orta sınıf kent sakinleriyle ilgilidir. Yerli, etnik, kırsal ve düşük sosyoekonomik grupların emzirme ile ilgili "skandallara" konu olmaması önemli bir meseledir. Özellikle sosyal statüsü yüksek olan kadınların, toplumsal değerlere meydan okuma ve dolayısıyla kamuya etkileme gücüne sahip oldukları düşünülmektedir. Bu kadınların genellikle 'ortalama' veya normatif olduğu varsayılır ve bu nedenle bu tür bir 'normalite' karşısında görünmez kılınan ırk, sınıf veya cinsellik konularını müzakere etmek zorunda kalmadığı da tartışılmaktadır (Barlett, 2005: 68). Boon; Pentney'nin emziren annelerin emzirirken paylaştığı fotoğraflara yönelik BabyCenter ve Tubmlr araştırmasında da benzer dinamiklerin söz konusu olduğu görülmektedir. Daha çok heteronormatif değerlerin taşıyıcısı, beyaz, kentli orta sınıf annelerin paylaşımları ön plana çıkmaktadır (Boon ve Pentney, 2015: 1761). Bu durumun takipçi profillerine yansıdığı ve dolayısıyla yorumlar üzerinde de etkili olduğu söylenebilir. Yorum yapanların cinsiyet bakımından değerlendirilmesi yapıldığında neredeyse tamamının kadın olması, emzirmeye ilişkin var olan toplumsal değerlerin ve ataerkil örüntülerin kadınların bakış açısından anlaşılmasını olanaklı kılmaktadır. Bu bakımdan söylemler incelendiğinde "dayanımcı/takdir edici", "kararsız olan/cesurca bulan", "teşhirci olarak damgalayan/ayıplayıcı" olmak üzere üç farklı eksenle kategorize edilebilir.

Söz konusu söylemler, bir yandan kadınlar arasında önemli bir dayanışma ağı oluşturmakta ve "yeni bir dijital kız kardeşlik mi?" sorusunu gündeme getirirken öte yandan annelik savaşlarının nasıl yaşandığına tanıklık etmemizi sağlamaktadır. Alkış, kalp, güç, çiçek, biberon emojileri ile söz konusu paylaşımlar desteklenirken "*Helal olsun! Gurur duyduğum.*", "*emzirme en güzel şey*", "*harika kadınsın*", "*anne özgürdür*", "*iyi ki anneyiz*", "*Bende utanmam heryerde emziririm.*", "*Biz büyükler yemek yerken saklanarak mı yiyoruz 🍷 zaten emeceği 2 sene*", "*Kesinlikle katılıyorum. Emzirin gitsin en doğal şey bu.*", "*Yavru canlı acıkmuş anne canlı kutsal görevini yerine getiriyor*", "*Aynen öyle! Süpersiniz. Emzirirken bende cekinmedim hiç. Kimse kusura bakmasın. Sapık zihniyetliler varsa onlar utanmayı öğrensin*" ifadeleri ile kadınların, kendi emzirme sürecine ilişkin deneyim ve fikirlerini paylaştıkları görülmektedir. Günlük kaygı, deneyim ve baskıların da dile getirildiği bu mesajlar, aynı zamanda ataerkilliğin kadın bedeni üzerinde yarattığı baskının bir tezahürü olarak da okunabilir. Kadınların kullandığı ironik bir dil

tam da bu tezahürün toplumsal yansımalarının neler olabileceğinin önemli bir örneğini oluşturur: “Çok ayıp etmişsin... Ne kadar erotik bir sahne.. Şimdi bir ERKEK bu görüntüye nasıl dayansın, nasıl tahrik olmasın, seni nasıl taciz etmesin.. Ayrıca anne kısmısı bikini giysin sende görülmüş.. Nerden tutarsan tut batıksın kızımmdmm 😊😊😊”, “ne kadar da ayıp bana cidden bikini, emzirme, meme kelimelerini de kullanıyorum cümlelerimde. 🤔 Çocukla oturmayıp geziyorum bir de 🤔🤔🤔”... Anneliğin toplumsal bağlamlarına da göndermede bulunan bu ifadeler, annelik kimliğinin kadın için kısıtlayıcı bir kimliğe dönüşme biçimini ve öznel deneyime yön veren toplumsal deneyimlerin vurgulanmasını da içermektedir. Boon ve Pentney’e göre (2015: 1764) emziren beden, cinselleştirilmiş kadınlık ve normatif beden söylemlerine direnir. Emziren vücut, birçok yönden, çevreye meydan okuyan hoş bir yıkıcı bedendir.

Farklı düşüncelerin ve toplumsal değerlerin müzakere edildiği yeni medya, aynı zamanda nefret söylemlerinin açıkça dile getirildiği, çeşitli düşünce savaşlarının, kutuplaşmaların yaşandığı bir mecra hâline de gelmektedir. Annelik/kadınlık savaşlarının da görünürlük kazandığı bu platformlar farklı deneyimlerin, pratiklerin ve fikirlerin çatışmasına tanıklık edilmesini olanaklı kılmıştır. Her kültürün kadın bedenini ve farklı bölümlerini tanımlama biçimi, cinsiyet algısı, anneden beklentisi ve annelik kimliğinin temsil alanı farklı olduğu gibi aynı toplum içinde de birbiriyle çelişen-çatışan kültürel bakış açılarının mevcudiyeti söz konusudur. Nitekim yorumlar incelendiğinde bir yandan takdir eden dayanışmacı bir grup söz konusu iken, diğer taraftan sosyal medya kullanıcıları tarafından “linç grubu” olarak adlandırılan ve yargılayıcı/ayıplayıcı bir grup da yorumlar içinde belirgin bir şekilde aktif yer almaktadır: “Ayıpla özgürlüğü karıştırmayın”, “ayıp”, “günah”, “dinen uygun değil”, “yine de emzirme önlüğü olmalı bence”, “ortalık yerde emzirmeyin”, “göğüs açma meraklısı”, “yok yok soyunun çıplak gezin hepimiz rahatlayalım”, “tam bir özentî”, “edep yahu”, “göze sokmayın”, mahremi bilmeyenler” söylemleri kamuya açık bir şekilde emzirmeye ilişkin var olan toplumsal, ahlaki, kültürel ve politik kodların bir tezahürü şeklinde yapılandırılmaktadır. “Emzirmek tabiki heryerde olabilir ama edebinle. medeniyet yada çağdaşlık memeni açıp emzirmekle olmuyor malesef.(hayasini kaybeden herseyini kaybetmistir) hadiss(s.a.v)”, “Fotoğrafta bol bacak firikik var zaten Göğüse gelene kadar 😊😊😊 Her fırsatta göbeğini, bacağı, yakasını açan, içkili sofrada kafeh kaldıran, Allah kuran hiç birini yazı dilinde dahi kullanmayan ve bunu özgürlük sanan biri bence de ortada emzirmek çok doğal 🤔 Tam sizlik!”... Bu bakış açıları kadın/anneler arasında farklı iki cephe yaratılmasına neden olmakta ve annelik savaşlarının ortaya çıkmasına kaynaklık etmektedir: “Yorumlar içler acisi.. iki kız annesiyim 5 yasındaki kızımı 29 ay emzirdin ve nerede aciktiysa orada emzirdim. Göğsümü elime alıp lap diye cikarmadım, mümkün olduğunda bir yerimi göstermeden cafede, metroda, yolda,

dugunde bayramda emzirdim". "linç grubu birazdan gelir", "ayıbı denden mi öğrencem", "dini googleden mı öğrendin", "kapalı olmama rağmen her yerde emzirdim", "kesinlikle canım arkadaşım. Bu yüzden bu fotoğrafları paylaşıyoruz. Paylaşıyoruz ki emzirmek herkes için normalleşebilir..." "Bebeklere özgürlük! 😊❤️❤️❤️👶👶..." Dijital ağ kültürünü gerginlikler ve çelişkiler alanı olarak tanımlayan Fotopoulou'a göre (2016) toplumsal cinsiyet ve cinsellik, somutlaşmış uygulamalar olarak, iletişim sistemleri ve kolektif eylem çalışmalarında bir taraftan görünmez durumdayken bir taraftan da onların merkezinde yer alır. Nitekim iki farklı kutupta yer alan ve gerginliklerin, çatışmaların görünür olduğu bu yorumlar, siber alan içinde annelerin dijital savaşının hangi toplumsal bağlama işaret ettiğini de bize gösterir. "Kadının en büyük düşmanı yine kadındır derim hep, yorumlardan da görüldüğü üzere". "İnsan insanın kurdudur" ifadesi "kadın, kadının kurdudur" ifadesiyle yer değiştirilerek kadınların birbiriyle olan fikir uyuşmazlıklarının ve deyimlerinin farklılığına da işaret etmektedir: "bir anne ve ilk görevini yapıyor. Bunu yaparken de pervasızca ve dikkatsizce olmadığı o kadar açık ki.. Üstelik beden onun, bebek onun seçim de onun 😊 bu görüntü ile karşılaştığında orda yavrusunu doyuran bir anne mi yoksa memesi açık bir kadın mı gördüğünüzle alakalı bir durumdur sadece. Toplum değer yargıları da insanın beyninde başlar bence. İyi günler..." Ayıplayıcı söyleme karşı beden ve anneliğin dokunulmazlığı üzerinden argüman geliştiren "özgürleşimci"/"destekleyici" olarak tanımlayabileceğimiz bu söylemler, toplumun çatışmalı yapılarının varlığının bir ifadesidir. Açık/kapalı, modern/geleneksel, iyi/kötü, kültür/doğa gibi zıtlıklar ilkesinden yola çıkılarak yürütülen savaşlar, farklı yaşam tarzlarının ve kadınlık kimliklerinin birbiri ile nasıl çatıştığını da bize göstermektedir. Ötekileştirici bir dilin yansıması olan bu dikotomiler, belli bir grubun düşüncelerini "doğru", "olması gereken" veya "olağan" olarak kodlarken, "biz" ve "onlar" ayrımını da beslemektedir. Emzirme bir süreç olarak düşünüldüğünde her kadın için taşıdığı anlam, yaşadığı deneyim, memeleri ile kurduğu ilişkiler farklılaşmakta ve bu da sosyal, kültürel, ekonomik ve tarihsel koşullara göre değişebilmektedir. Young'a göre (1991: 2) kadın ve başkaları için meme, kadınlığının günlük görünür ve somut göstergesidir ayrıca deneyimi memelerin büyüklüğü ve şekli kadar değişkendir. Nitekim emzirmenin tabulaştırılıp gözden uzak tutulması hem eril ideoloji hem de bu ideolojiyi içselleştiren kadınlar tarafından yeniden üretilmektedir.

Çalışma içinde "kararsız olan/cesurca bulan" olarak sınıflandırılan grubun yorumlarının tam annelik savaşlarının ve dijital kız kardeşliğin kesiştiği yerde durduğunu söylemek yanlış olmaz. Yaşadığı olumsuz davranışların, Türkiye'de kadın ve dolayısıyla emziren anne olmanın zorluğunun vurgulandığı bu mesajlar aynı zamanda paylaşılan emzirme fotoğraflarını ilham verici, cesur bulmaktadır. "Kadının göğsü sadece emzirmek için kodlanmış olsaydı insanlar burnunu

kaşımak gibi dogal birdavranış gibi emzirebilirlerdi heryerde ama malesef kadının neredeyse herorganına cinsel obje gözüyle bakıldığı için uluorta emzirmek hiç mümkün değıll ☺”, “*Türkiye’de saklamak gerekli bence*”, “*cesurca*”, “*Türkiye de pek mümkün olmuyor seren abla*”, “*Özgürce emzirebilmeli*

Sonuç

Kadın bedeninin ve ona ait her bir bölümünün sosyal, kültürel ve politik olarak yapılandırıldığı gerçeğı, annelik ve emzirmeye ilişkin yürütülecek bir tartışma için merkezî öneme sahiptir. Çünkü kadının sahip olduğu doğurganlık ve beslenme işlevi sadece basit biyolojik bir özelliğe değil, aynı zamanda farklı kültürel ve toplumsal yapıların üzerinde anlamlar üreterek yapılandığı bir beden varlığına da işaret eder. Özellikle bu anlamların izlerini hem emzirmeye hem kadın memesine yönelik değişen toplumsal ve kültürel değerlere bakarak sürmemiz mümkün görünmektedir. Bir yandan besleyen, kutsanan öte yandan görünmez kılınan, mahrem olarak kodlanan, kamudan dışlanan bedenler/memeler iki farklı kutupta beden ve emzirmenin toplumsallığına da vurgu yapan paradoksal bir tartışmanın temelini oluşturmaktadır. Çünkü Dünya Sağlık Örgütü ve birçok gönüllü kuruluş tarafından desteklenmesi ve önerilmesine rağmen emzirme, hâlâ gözden uzak yapılması gereken bir davranış olarak görülmektedir. Kadın memesinin kapitalizmin gelişim süreci içinde cinsel bir alan olarak kodlanması, anneliğin ahlaki ve toplumsal yönü olan çok katmanlı bir olgu olarak ele alınması gerektiğı düşüncesi, emzirmenin kutsal/tabu ikilemi içinde kamusal mekândaki görünürlüğünü tartışmalı kılmıştır.

Toplumsal yapının baskılayıcı yönüne karşı farklı taktik ve stratejilerle başkaldıran kadınlar, özellikle kamusal alanlarda açıkta emzirmenin hala bir tabu olarak görülmesine ve utanılması gereken bir durum olarak tanımlanmalarına karşın da farklı eylemlilik türleri geliştirmişlerdir. Çeşitli topluluklar kurularak emziremeyen annelere destek sunulmuş, farklı kamusal mekânlarda örtünmeden emziren kadınlara karşı uygulanan ayrımcı davranışlara dikkat çekmek için protestolar ve toplu emzirme eylemleri gerçekleştirilmiş, sosyal medyada çeşitli etiketler üretilerek kolektif ve bireysel eylem stratejileri geliştirilmiştir. Özellikle son yıllarda yeni medyanın çevrim içi etkileşim imkânı sunması ile beraber kadınlar, zaman/mekân sıkışması yaşamadan hem küresel

hem de yerel ölçekte kendi deneyimlerini paylaşma ve müzakere etme imkânı bulmuştur. Dolayısıyla dijital medyanın gündelik yaşama nüfuz etmesiyle birlikte yeni sosyal ağlar, yeni ilişki biçimi ve yeni aktivizm yöntemleri de tartışılmaya başlanmış, birçok araştırmaya ilham kaynağı olmuştur. Nitekim annelerin emzirirken çektikleri fotoğrafları paylaşması ve bunun çeşitli tartışmalara konu olması, emzirmeye, bedene ve kadınlık kimliğine ilişkin ideolojik formların neler olduğunu anlamak açısından incelenmeye değer bir meseledir. Aynı zamanda bunların yeni bir aktivist yöntem ve alan oluşturup oluşturamayacağı güncel olarak tartışılan önemli konular arasındadır.

Kamusal mekânlarda emziren annelerin yaşadıkları sorunlara, dışlanma deneyimlerine, maruz kaldıkları suçlayıcı bakışlara ve doğrudan karşılaştıkları baskılara dikkat çekmek için farklı etiketlerle emzirirken çekilen fotoğraflarını paylaşması, yeni kamusallığın temsil edildiği bir alan olarak görülmeye başlanan sosyal medyanın sosyal gerçekliği tanımlama veya değiştirme gücünün keşfedilmesiyle yakından ilişkilidir. Locatelli'nin de (2017: 10) ifade ettiği gibi görseller, bireysel temsil ve kamusal söylemler arasında yer alan imgelerdir. Bu fotoğraflar, emzirmeye/ kadın bedenine ilişkin var olan ahlaki ve kültürel tabulara karşı yeni bir bedensel ve görsel protesto aracıdır. Sadece görselliğin yer almadığı aynı zamanda altında anneliğe, emzirmeye ve kadının toplumsal konumuna ilişkin çok farklı yorum ve içeriğin müzakere edildiği bu paylaşımlar, toplumsal yapıya içkin olan kültürel, toplumsal ve çok farklı söylem formlarını da anlamamıza olanak tanımıştır. Bir yandan emzirme savunuculuğu olarak geçen ve “lactivist” hareket olarak nitelendirilen bir bağlama göndermede bulunulurken, öte yandan bedene karşı var olan ön yargılara, kadınlık kimliği üzerinden yaratılan ahlaki baskıya karşı bir direnme stratejisini de oluşturduğu söylenebilir. Bedeni performatif bir sürecin parçası hâline de getiren bu paylaşımlar, “çocuk benim”, “bedenim benim”, “anneyim”, “annelik sorgulanmaz”, “emzirmenin yeri yok” gibi söylemlerle güçlü kılınarak aktivist temelde yaratılan bir eyleme göndermede bulunurken öte yandan heteronormatif düzenin yarattığı ve kadınlık kimliğini annelik kimliği üzerinden kutsayan, işlevsel kılan düşünceye karşı bir pazarlık stratejisini de ifade etmektedir.

Türkiye’de yapılan paylaşımlar genel olarak incelendiğinde bunların sanılanın aksine sayıca çok fazla olmadığı, özellikle incelenen profiller doğrultusunda kentli, sosyal statüsü yüksek ve zaten sosyal medyada aktif ve takipçi sayısı fazla olan anneler olduğu görülmektedir. Özellikle analiz edilen yorumlar konuya ilişkin daha çok çeşitlilik sunmakta ve farklı kültürel/sosyal bağlamların varlığına işaret etmektedir. Yeni bir dijital kız kardeşliğin oluşmasına aracılık ettiği vurgulanan yeni medyada, kadınlar/anneler de birbirini destekleyici, teşvik edici ve takdir edici ağlar oluşturmaktadır. İncelenen yorumların neredeyse tamamının kadınlar tarafından yapılması, kendi bedenlerine ilişkin süreç ve politikaların yine kendi aralarında müzakere edilmesine neden

olmaktadır. Bu durum dijital kız kardeşlik ilkesinin yarattığı yeni ilişki biçiminin aksine, annelik savaşlarının da ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bir yandan destekleyen/teşvik eden, bunları bir özgürleşim pratiği olarak gören ve hatta fotoğrafları paylaşan, öte yandan mahremin sınırlarının ihlaline, “utanca”, “ayıba” ve çıplaklığın teşhir edici yönüne vurgu yapan annelerin söylem savaşları, çatışmalı yapıların sosyal medyada cisimleşen formunu oluşturur.

Summary

Despite the public health discourses about breastfeeding, its proven medical necessity, indication as one of the most fundamental conditions of being a “good” mother, breastfeeding in public places in a public way is seen as a taboo. The changing meaning of woman breasts and their construction -especially as sexual objects by the patriarchal and capitalist ideology- transform breastfeeding into an action to be done out of sight by tabooing it.

Enabling to question these taboos and moral contradictions, different actional practices started up by the women change the body to a performative area where the resistance strategies against patriarchal culture are produced as well. For instance, the collective breastfeeding actions were done in different regions of the world in public places such as parks, malls, streets, cinemas. On the one hand, these collective actions support the activist foundation (lactivism) of the breastfeeding advocacy, on the other hand it gives voice to a movement which is developed against existing prejudices towards women’s bodies. With the recognition of the new media’s permeative effect on social life, the actions and practices were changed, and various awareness actions started in social media also became a notable subject. One of these is that mothers share their breastfeeding photos on Instagram publicly through several tags such as “breastfeeding is normal,” breastfeeding is a right,” “brelfie,” and so on. Especially invisibility, normalization and prevalence of the new media in our daily life, make it important in this context to question its roles and effects on different identities and actions

The way how this actional practice, challenging the dominant perspectives seeing breastfeeding as an embarrassing and undesirable activity, plays a part in social media and the way how it is interpreted by the social media users are the analysis points of this study. In this context, the aim of this study is to make a discourse analysis on whether the movement of “breastfeeding has no place” where breastfeeding photos shared on Instagram can be interpreted as a resistance strategy against existing taboos and social expectations about breastfeeding or not, and also to make a discourse analysis what ideological forms the comments made for these photos contain. The breastfeeding photos of the mothers shared on Instagram with the tag/hashtag of “breastfeeding is normal,” “breastfeeding is a right,” “breastfeeding is natural,” “breastfeeding is

nice,” and the comments made for these photos were examined. 10 photos and 899 comments made for this photo (including emojis) were analysed in total by the way of examining them. As Locatelli (2017) puts forward, the breastfeeding images create an interesting research area to study the way how breastfeeding is represented and the way how the cultural subjects are expressed (the way how the motherhood is experienced, its relation to body and its representation).

When the studies made in Turkey are examined in general, it is seen that there are not as many as were expected. Especially, in the direction of the profiles which are examined, it is seen that these are the mothers who are urbanite, from high social status and already active in social media and have many followers. Particularly, the comments which are analysed present diversity concerning the subject, and point to the fact that different cultural/social contexts exist. Women/Mothers also create supportive, encouraging and appreciative networks on new media which is underlined as being intermediary for a digital sisterhood. The fact that almost all of the comments which are examined are made by the women points out that the policies and processes about their own bodies are discussed among themselves. This situation results in appearance of motherhood wars, by contrast with the new relationship form which is created by digital sisterhood. The discourse wars between the mothers who support/encourage them, see these photos as liberating practices and even share these photos, and the mothers who emphasise on invasion of privacy border, “shame,” “embarrassment,” and exhibitiv aspect of nakedness compose the form of the conflicting structures which is materialized on social media.

These shares, where not only the visuality is included, but also many different interpretations and comments regarding motherhood, breastfeeding and the social positions of women are discussed, make it possible for us to understand cultural, social and many different discourse forms which are inherent. On the one hand, it can be said that it refers to a context which is called as breastfeeding advocacy and characterised as “lactivist” movement, on the other hand, it generates a resistance strategy against prejudices towards body and moral pressure created through womanhood identity. These shares which transform body into a part of performative process refer to an action which is created on an activist basis by using some discourses such as “the child is mine,” “it is my body,” “I am a mother,” “motherhood cannot be questioned,” “Breastfeeding has no place” with the aim of strengthening the process. However, it also expresses a bargaining strategy against a thought, created by heteronormative process, and that blesses/functionalizes womanhood identity through motherhood identity.

Kaynakça

- Amir L. H. (2014). Breastfeeding in Public: “You can do it?”. *International Breastfeeding Journal*, 9(1), 1-3. DOI: 10.1186/s13006-014-0026-1.
- Bartlett A. (2005). *Breastwork: Rethinking Breastfeeding*. Sydney, Australia: University of New South Wales Press.
- Berger P. L. & Luckmann T. (2008). *Gerçekliğin Sosyal İnşası: Bir Bilgi Sosyolojisi İncelemesi*. Çev. Vefa Saygın Öğütle, İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Binark M. (2007a). “Yeni Medya Çalışmaları”, İçinde: Mutlu Binark (Edt.), *Yeni Medya Çalışmaları* (5-21), Ankara: Dipnot Yayınları.
- Binark M. (2007b). “Yeni Medya Çalışmalarına Yeni Sorular ve Yöntem Sorunu”. İçinde: Mutlu Binark (Edt.), *Yeni Medya Çalışmaları* (21-44), Ankara: Dipnot Yayınları.
- Bock M. A. & Pain, P., & Jhang, J. (2019). “Covering Nipples: News Discourse and the Framing of Breastfeeding”. *Feminist Media Studies*, 19(1), 53-69. DOI: 10.1080/14680777.2017.1313754.
- Boon S., & Pentney B. (2015). “Selfies| virtual lactivism: Breastfeeding Selfies and the Performance of Motherhood”. *International Journal of Communication*, 9 (14), 1759-1774, DOI: 1932–8036/2015FEA0002.
- Bourdieu P. (2015). *Eril Tahakküm*, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Bowles Eagle, R. (2015). “”Loitering, lingering, hashtagging: Women reclaiming Public Space via# BoardtheBus,# StopStreetHarassment, and the# EverydaySexism Project. *Feminist Media Studies*, 15(2), 350-353. DOI: 10.1080/14680777.2015.1008748.
- Cassidy T. M. & El Tom A. (2015). “Introduction : Ethnographies of Breastfeeding: Cultural Contexts and Confrontations”. In: Cassidy T. M., El Tom A. (Eds.), *Ethnographies of Breastfeeding* (1-10). London, New York: Bloomsbury Academic.
- Corbin A. & Courtine J. J. & Vigerello G. (2008), “Bedenin Tarihine Önsöz”. İçinde: Corbin A., Courtine J. J., Vigerello G.(Edt.), *Bedenin Tarihi-1* (7-11). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Crawford, B. S. (2010), “History of Motherhood: 1750 to 1900. In, O'reilly A. (Ed.), *Encyclopedia of Motherhood*, (pp. 500-504). California: Sage Publications.
- Çelik H. & Ekşi H. “Söylem Analizi”. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(27), 99-117.

- De Certeau M (2008). *Gündelik Hayatın Keşfi – I*. L. A. Özcan (çev.), Ankara: Dost Kitabevi.
- De Waal A. (2016). Performing the ‘Ultimate Private Act’in Public The Biopolitics of Breastfeeding in London. *Journal for the Study of British Cultures*, 23(2), 169-181.
- Dijk T. A. V. (2003). “Söylem ve İdeoloji Çok alanlı Bir Yaklaşım”. İçinde: Edt. Barış Çoban, Gülüm Şener, Zeynep Özarslan (Edt.), *Söylem ve İdeoloji* , İstanbul: Su Yayınları.
- Douglas M. (2005). *Saflık ve Tehlike*. Çev: Emine Ayhan, İstanbul: Metis Yayınları.
- Dow D. M. (2016). “Integrated Motherhood: Beyond Hegemonic Ideologies of Motherhood”. *Journal of Marriage and Family*, (78), 180–196. DOI:10.1111/jomf.12264.
- Dykes F. (2002). “Western Medicine and Marketing: Construction of an Inadequate Milk Syndrome in Lactating Women”. *Health Care for Women International*, 23(5), 492-502. Doi:10.1080/073993302760190092.
- Elias N. (2005). *Uygarlık Süreci: 1-2*. Çev. Ender Ateşman, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ertan C. (2017). *Dövmeli Bedenler*. Ankara; Phoenix.
- Fotopoulou A. (2014). “Digital and Networked by Default? Women’s Organisations and the Social Imaginary of Networked Feminism”. *New Media & Society*, 18(6), 989-1005. Doi:10.1177/1461444814552264.
- Fotopoulou A. (2016). *Feminist Activism and Digital Networks: Between Empowerment and Vulnerability*. London: Palgrave Macmillan
- Giddens A. (2010). *Modernite ve Bireysel Kimlik*. Çev. Ümit Tatlıcan, İstanbul: Say Yayınları.
- Jung C. (2015). *Lactivism: How Feminists and Fundamentalists, Hippies and Yuppies, and Physicians and Politicians Made Breastfeeding Big Business and Bad Policy*. New York: Basic Books.
- Kukla R. (2006). “Ethics and Ideology in Breastfeeding Advocacy Campaigns”. *Hypatia*, 21 (1). 157–80. Doi:10.1111/j.1527-2001.2006.tb00970.x .
- Lee R. (2018). *Ethics and Politics of Breastfeeding: Power, Pleasure, Poetics*. Toronto: University of Toronto Press.
- Locatelli E. (2017). Images of Breastfeeding on Instagram: Self-Representation, Publicness, and Privacy Management. *Social Media+ Society*, 3(2), 1-14, DOI: 2056305117707190.

- Marshall J. L. & Godfrey, M., & Renfrew, M. J. (2007). Being a “Good Mother”: Managing Breastfeeding and Merging Identities”. *Social Science & Medicine*, 65(10), 2147–2159. Doi:10.1016/j.socscimed.2007.06.015
- Murphy E. (2000). “Risk, Responsibility, and Rhetoric in Infant Feeding”. *Journal of Contemporary Ethnography*. 29(3). 291–325. Doi: 10.1177/089124100129023927
- Özçetin B. & Arslan U. T. & Binark M. (2012). “Türkiye’de İnternet, Kamusal ve Demokratik Kanaat Oluşumu”, *Folklor/Edebiyat*, 18 (72), 51-76.
- Palmer G. (2009). *The Politics of Bbreastfeeding: When Breasts are Bad for Business*. London: Martin Publishers.
- Porter M. (2010). “History of Motherhood: 1900 to Present”. In O'reilly A. (Ed.), *Encyclopedia of Motherhood* (504-508). California: Sage Publications.
- Sheehan A. & Gribble, K., & Schmied, V. (2019). “It’s okay to Breastfeed in Public but...” *International Breastfeeding Journal*, 14(1), 1-14, DOI: 10.1186/s13006-019-0216-y.
- Shilling C. (2005). *The Body in Culture, Technology and Society*, London: Sage Publications.
- Sohn A. M. (2013), “Cinsiyetli Beden”. İçinde: Corbin A., Courtine J. J., Vigerello G.(Edt.), *Bedenin Tarihi-3-Bakıştaki Değişim: 20. Yüzyıl (75-102)*. Çev. Saadet Özen, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Stearns C. (2009). “The Work of Breastfeeding”. *Women’s Stud. Quart.*, 37(3/4). 63-80.
- Trevino M. B. (2010). “History of Motherhood: 2000 b.c.e. to 1000 c.e.”. In O'reilly A. (Ed.), *Encyclopedia of Motherhood* (488-492). California: Sage Publications.
- User İ. (2010). *Biyoteknolojiler ve Kadın Bedeni*”, İçinde: Yasemin İnceoğlu & Altan Kar (Edt.), *Kadın ve Bedeni* (133-169), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Van Esterik P. (1994). “Breastfeeding and Feminism”. *International Journal of Gynecology & Obstetrics*, (47), 41-54.
- Wallace R. A. & Wolf A. (2012). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*. Çev. Leyla Elburuz & Rami Ayas, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Ward J. D. (2000). *La Leche League: At the Crossroads of Medicine, Feminism, and Religion*, University of North Carolina Press.
- Wells J. (2006). “The Role of Cultural Factors in Human Breastfeeding: Adaptive Behaviour or Bbiopower”. *Journal of Human Ecology*. (4), 39-47.

Wolf J. B. (2010). *Is Breast Best?: Taking on the breastfeeding experts and the New High Stakes of Motherhood*. NYU Press.

Wolf, J. H. (2008). Got milk? Not in public!. *International Breastfeeding Journal*, 3(1), 1-4, Doi:10.1186/1746-4358-3-11

Yalom M. (2002). *Memenin Tarihi*. Çev. Ayşe Gün, İstanbul: Çitlembik.

Young I. M. (1992). Breast experience: The look and the feeling. In: *The body in medical thought and practice* (pp. 215-230). Springer.

İnternet Kaynakları

<http://www.haber7.com/dunya/haber/198784-emziren-anne-ucaktan-indirildi>, Erişim Tarihi: 7 Mayıs 2020.

<http://www.11lturkiye.org>, Erişim Tarihi: 8 Mayıs 2020

<https://www.brandingturkiye.com/instagram-tarihi-instagram-nedir-nasil-kullanilir-ne-ise-yarar/>, Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2020.